YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
28 päivänä tammikuuta 1986 *

Asiassa 161/84,

jonka Bundesgerichtshof on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Pronuptia de Paris GmbH, Frankfurt am Main,

vastaan

Pronuptia de Paris Irmgard Schillgalis, Hampuri,

ennakkoratkaisun ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan sekä perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin yksinoikeussopimuksiin 22 päivänä maaliskuuta 1967 annetun komission asetuksen N:o 67/67/ETY (EYVL 1967, s. 849) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti A. J. Mackenzie Stuart, jaostojen puheenjohtajat U. Everling, K. Bahlmann ja R. Joliet sekä tuomarit T. Koopmans, O. Due ja Y. Galmot,

julkisasiamies: P. Verloren van Themaat,
kirjaaja: hallintovirkamies D. Louterman,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- pääasian kantaja, edustajanaan Dr. Rainer Bechtold,

- pääasian vastaaja, edustajanaan Dr. Eberhard Kolonko,

- Ranskan tasavalta, asiamiehenään S. C. de Margerie,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään Dr. Norbert Koch,

kuultuaan julkisasiamiehen 19.6.1985 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Bundesgerichtshof on esittänyt 15.5.1984 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 25.6.1984, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla useita kysymyksiä ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan sekä perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin yksinoikeussopimuksiin 22 päivänä maaliskuuta 1967 annetun komission asetuksen N:o 67/67/ETY (EYVL 1967, s. 849) tulkinnasta saadakseen selville, sovelletaanko näitä määräyksiä ja säännöksiä franchisesopimuksiin.

2 Kysymykset on esitetty Pronuptia de Paris GmbH-yhtiön, kotipaikka Frankfurt am Main, (jäljempänä franchisenantaja), joka on samannimisen ranskalaisen yhtiön tytäryhtiö, sekä Schillgalisin, joka harjoittaa liiketoimintaa Hampurissa Pronuptia de Paris -nimellä (jäljempänä franchisensaaja), välisessä riita-asiassa, joka koskee franchisensaajan velvoitetta maksaa franchisenantajalle erääntyneitä lisenssimaksuja liikevaihdostaan vuodesta 1978 vuoteen 1980.

3 Franchisenantajan ranskalainen emoyhtiö myy morsiuspukuja ja muita hääasusteita "Pronuptia de Paris" -tavaramerkillä. Saksan liittotasavallassa tuotteiden myynnistä vastaavat joko suoraan sen tytäryhtiön liikkeet tai

itsenäisten vähittäismyyjien liikkeet, jotka ovat tehneet franchisesopimuksen emoyhtiön nimissä tytäryhtiön kanssa, joka toimii myös omissa nimissään.

4 Franchisensaaja on kolmella 24.2.1980 allekirjoitetulla sopimuksella saanut franchiseoikeudet kolmelle alueelle: Hampuriin, Oldenburgiin ja Hanoveriin. Nämä kolme sopimusta on laadittu käytännössä samanlaisiksi. Tarkemmin esitettynä ne sisältävät seuraavat määräykset.

5 Franchisenantaja:

- myöntää franchisensaajalle yksinoikeuden "Pronuptia de Paris" -merkin käyttöön tuotteiden myynnissä ja palveluiden tarjonnassa sekä mainosoikeuden tietyllä alueella, joka on merkitty sopimuksen liitteenä olevaan karttaan;

- sitoutuu olemaan avaamatta muita Pronuptia-liikkeitä kyseisellä alueella ja tarjoamatta tuotteita tai palveluita kolmannelle osapuolelle mainitulla alueella;

- sitoutuu avustamaan franchisensaajaa liiketoiminnan kaupalliselta kannalta, mainostamisessa, liikehuoneiston sisustuksessa ja koristelussa, henkilökunnan kouluttamisessa, myyntitekniikassa, muodin ja tuotteiden alalla, ostoissa, markkinoinnissa ja yleisesti ottaen kaikessa, mikä sen kokemuksen perusteella voi parantaa liikevaihtoa sekä franchisensaajan liikkeen kannattavuutta.

6 Franchisensaaja, joka on edelleen liikkeensä ainoa omistaja ja vastaa sen riskeistä, on velvoitettu:

- myymään "Pronuptia de Paris" -tavaramerkillä ja kauppanimellä varustettuja tavaroita ainoastaan sopimuksessa tarkoitetussa liikkeessä, jonka on oltava sisustettu ja koristeltu pääasiassa hääasusteiden myyntiä varten franchisenantajan ohjeiden mukaan Pronuptia-ketjun mielikuvan korostamiseksi ja jota ei voida siirtää toiseen paikkaan tai muuttaa ilman franchisenantajan suostumusta;

- ostamaan franchisenantajalta 80 prosenttia hääpuvuista ja -asusteista sekä franchisenantajan määrittämän osuuden cocktail- ja iltapuvuista sekä hankkimaan jäljelle jäävän osan franchisenantajan hyväksymiltä toimittajilta;

- maksamaan franchisenantajalle korvauksena saaduista eduista kertakorvauksena pääsystä sopimuksen kattamalle alueelle 15 000 Saksan markkaa ja sopimuksen voimassaoloajan 10 prosentin lisenssimaksun Pronuptia-tuotteiden tai muiden tuotteiden myynnin liikevaihdostaan, lisenssimaksu ei kuitenkaan koske muilta toimittajilta kuin Pronuptialta ostettuja iltapukuja;

- pitämään franchisenantajan ehdottamia hintoja ohjeellisina jälleenmyyntihintoina, tämän kuitenkaan rajoittamatta franchisensaajan vapautta vahvistaa itse jälleenmyyntihintansa;

- mainostamaan sopimuksen kattamalla alueella ainoastaan franchisenantajan suostumuksella ja yhteensovittamalla joka tilanteessa mainontaansa franchisenantajan kansainvälisen ja kansallisen tason mainontaan, jakamaan parhaan kykynsä mukaan franchisenantajan kuvastoja ja muuta mainosmateriaalia sekä yleisesti soveltamaan franchisenantajan hänelle esittämiä myyntimenetelmiä;

- keskittymään pääasiassa hääasusteiden myyntiin;

- pidättäytymään kaikesta kilpailusta Pronuptia-liikkeen kanssa ja erityisesti avaamasta toista liikettä samassa tai vastaavassa tarkoituksessa, kuin mitä sopimus koskee, tai osallistumasta tällaiseen liikkeeseen suoraan tai epäsuorasti Saksan liittotasavallan alueella, mukaan lukien Länsi-Berliini, tai muulla alueella, jolla Pronuptia jo on edustettuna, sopimuksen voimassaoloajan ja yhden vuoden sen päättymisen jälkeen;

- olemaan luovuttamatta kolmansille sopimuksesta seuraavia oikeuksia ja velvoitteita tai liikettään ilman franchisenantajan etukäteen antamaa suostumusta, ottaen huomioon, että franchisenantaja ei voi kieltäytyä antamasta suostumustaan, jos liikkeen luovutus tehdään terveydellisistä syistä ja uusi sopimuspuoli osoittautuu maksukykyiseksi eikä ole millään tavoin franchisenantajan kilpailija.

7 Franchisensaaja, joka tuomittiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa maksamaan 158 502 Saksan markkaa erääntyneitä lisenssimaksuja liikevaihdostaan vuodesta 1978 vuoteen 1980, valitti Oberlandesgericht Frankfurt am Mainiin ja väitti, välttyäkseen erääntyneiltä maksuilta, että kyseiset sopimukset ovat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia ja että niihin ei voida soveltaa edellä mainitussa komission asetuksessa N:o 67/67/ETY yksinoikeussopimuksille vahvistettuja ryhmäpoikkeuksia. Oberlandesgericht

hyväksyi 2.12.1982 antamassaan tuomiossa franchisensaajan väitteet. Se katsoi, että vastavuoroiset yksinoikeussitoumukset ovat kilpailun rajoituksia yhteismarkkinoilla, koska franchisenantaja ei voi toimittaa tuotteitaan toiselle myyjälle sopimuksen kattamalla alueella eikä franchisensaaja voi ostaa ja myydä muita, muista jäsenvaltioista lähtöisin olevia tuotteita kuin rajatussa määrin. Koska sopimuksiin ei voida soveltaa 85 artiklan 3 kohdassa esitettyä poikkeusta, on sopimuksia sen mukaan pidettävä 85 artiklan 2 kohdan mukaisesti mitättöminä. Poikkeuksen osalta Oberlandsgericht arvioi erityisesti, ettei sen ole tarpeen tehdä päätöstä siitä, kuuluvatko franchisesopimukset periaatteessa edellä mainitun komission asetuksen N:o 67/67/ETY soveltamisalaan. Itse asiassa, Oberlandesgerichtin mukaan kyseiset sopimukset sisältävät joka tapauksessa sitoumuksia, jotka ylittävät asetuksen 1 artiklassa esitetyt sitoumukset ja joista seuraa kilpailunrajoituksia, joita 2 artikla ei kata.

8 Franchisenantaja on tehnyt tuomiosta Revision-valituksen Bundesgerichtshofiin ja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio on pysytettävä. Bundesgerichtshof arvioi, että asian ratkaisu on riippuvainen yhteisön oikeuden tulkinnasta. Tämän vuoksi se pyysi yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua seuraaviin kysymyksiin:

"1) Sovelletaanko ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sellaisiin franchisesopimuksiin kuin riita-asian asianosaisten välillä olevat sopimukset, joiden tavoitteena on sellaisen erityisen jakelujärjestelmän soveltaminen, jossa franchisenantaja tarjoaa franchisensaajalle tavaroiden lisäksi kauppanimen, tavaramerkin, markkinointimateriaalia ja muita palveluita?

2) Jos vastaus ensimmäiseen kysymykseen on myönteinen, sovelletaanko tällaisiin sopimuksiin perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin yksinoikeussopimuksiin 22 päivänä maaliskuuta 1967 annettua komission asetusta N:o 67/67/ETY?

3) Jos vastaus toiseen kysymykseen on myönteinen:

a) Sovelletaanko ryhmäpoikkeuksesta annettua asetusta myös tapauksessa, jossa sopimuksen toisen osapuolen muodostavat useat oikeudellisesti itsenäiset yritykset, jotka ovat taloudellisesti sitoutuneet toisiinsa ja muodostavat sopimuksen osalta taloudellisen kokonaisuuden?

b) Sovelletaanko ryhmäpoikkeuksesta annettua asetusta ja erityisesti sen 2 artiklan 1 kohdan c alakohtaa franchisensaajan velvoitteeseen mainostaa ainoastaan franchisenantajan suostumuksella ja tämän mainonnan mukaisesti franchisenantajan toimittamalla materiaalilla sekä yleisesti soveltaa franchisenantajan kauppamenetelmiä? Onko sillä, että franchisenantajan mainosmateriaalissa mainitaan suositushinnat, merkitystä tässä yhteydessä?

c) Sovelletaanko ryhmäpoikkeuksesta annettua asetusta ja erityisesti sen 1 artiklan 1 kohdan b alakohtaa, 2 artiklan 1 kohdan a alakohtaa ja 2 artiklan 2 kohdan b alakohtaa franchisensaajan velvoitteeseen jälleenmyydä sopimuksessa tarkoitettuja tuotteita yksinomaan tai ainakin suurimmalta osalta määrätyssä erityisesti tätä varten sisustetussa liikehuoneistossa?

d) Sovelletaanko ryhmäpoikkeuksesta annettua asetusta ja erityisesti sen 1 artiklan 1 kohdan b alakohtaa franchisensaajan, jonka on suoritettava hankintansa pääasiassa franchisenantajalta, velvoitteeseen hankkia loputkin sopimuksessa tarkoitetut tavarat franchisenantajan hyväksymiltä tavarantoimittajilta?

e) Sallitaanko ryhmäpoikkeuksesta annetussa asetuksessa franchisenantajan velvoite tukea franchisensaajaa kaupallisella, mainonnan ja ammatillisella tasolla?"

Ensimmäinen kysymys

9 Franchisenantaja, Pronuptia de Paris GmbH, Frankfurt am Main, väittää, että franchisesopimusjärjestelmä mahdollistaa sellaisen jakelujärjestelmän, josta välittyy ulkopuolelle yhtenäinen kuva (kuten tytäryhtiöistä), etujen yhdistämisen jakeluun itsenäisten jälleenmyyjien kautta, jotka vastaavat itse myynnin riskeistä. Sen mukaan jakelujärjestelmä, joka muodostuu vertikaalisten sopimusten verkostosta, jolla pyritään takaamaan yhdenmukainen kuva ulospäin, lujittaa franchisenantajan kilpailukapasiteettia horisontaalisella tasolla, toisin sanoen suhteessa muihin jakelumuotoihin. Se mahdollistaa yritykselle, jolla muutoin ei olisi tarvittavia taloudellisia voimavaroja, sellaisen alueiden välisen jakelujärjestelmän perustamisen, johon franchisensaajina osallistuu pieniä yrityksiä, joiden itsenäisyys säilytetään. Näiden etujen vuoksi 85 artiklan 1 kohta ei sen mukaan sovellu, jos franchisesopi-

mukset eivät sisällä muita kuin franchisejärjestelmän kannalta tarpeellisia sopimuspuolten vapauden rajoituksia. Velvoitteet toimituksiin ja hankintoihin yksinoikeudella, siinä määrin kuin niillä pyritään takaamaan yhdenmukainen valikoima, yhtenäisen mainonnan ja yhdenmukaisen liiketilojen sisustuksen velvoitteet sekä kielto myydä muissa liikkeissä sopimuksen mukaisesti toimitettuja tavaroita liittyvät olennaisesti franchisesopimuksen luonteeseen, eivätkä näin kuulu 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

10 Franchisensaaja Schillgalisin mukaan ensimmäiseen kysymykseen on vastattava myöntävästi. Kiistan kohteena olevien sopimusten merkittävin piirre on niiden franchisensaajalle tarjoama alueellinen suojelu. Niitä ei voida verrata kauppaedustussopimuksiin, ottaen huomioon että viimeksi mainituista poiketen franchisensaaja toimii omissa nimissään ja omaan lukuunsa vastaten itse myynnin riskeistä. Kyseisestä franchisesopimusjärjestelmästä seuraa huomattavia kilpailun rajoituksia, ottaen huomioon, että Pronuptia on, kuten se itsekin myöntää, maailman johtava ranskalainen hääpukujen ja hääasusteiden valmistaja.

11 Ranskan hallituksen mukaan 85 artiklan 1 kohtaa voidaan soveltaa franchisesopimuksiin, jotka ovat itsenäisesti neuvoteltuja tuotteiden jakelua koskevia sopimuksia, mutta sitä ei välttämättä ole sovellettava sopimusten myönteisten piirteiden vuoksi.

12 Komissio korostaa, että 85 artiklan 1 kohdan soveltamisala ei rajoitu tietyn tyyppisiin sopimuksiin, ja tästä se päättelee, että kun edellytykset täyttyvät, 85 artiklan 1 kohtaa sovelletaan myös sopimuksiin joiden tavoitteena on tavaroiden toimituksen lisäksi kauppanimen ja rekisteröidyn tai rekisteröimättömän tavaramerkin, tuotteiden tai palveluiden luovuttaminen.

13 Ensiksi on huomattava, että franchisesopimukset, joiden laillisuutta yhteisöjen tuomioistuin ei ole aiemmin tutkinut, ovat hyvin erilaisia. Yhteisöjen tuomioistuimen käsittelyssä esitetystä ilmenee, että franchisesopimuksissa on erotettavissa erilaisia tyyppejä, erityisesti: palveluja koskevat franchisesopimukset, joiden nojalla franchisensaaja tarjoaa palveluja franchisenantajan kauppanimen, liiketunnuksen ja joskus tavaramerkin turvin sen ohjeiden mukaisesti; valmistusta koskevat franchisesopimukset, joiden nojalla franchisensaaja valmistaa itse franchisenantajan ohjeiden mukaisesti tuotteet, jotka se myy tämän tavaramerkillä; ja lopuksi jakelufranchisesopimukset, joiden nojalla franchisensaaja ainoastaan myy tiettyjä tuotteita liikkeessä, jolla on franchisenantajan liiketunnus. Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio

koskee ainoastaan viimeksi mainittua sopimustyyppiä, jota kansallisen tuomioistuimen esittämä kysymys nimenomaisesti koskee.

14 Seuraavaksi on huomattava, että jakelufranchisesopimusten yhteensopivuutta 85 artiklan 1 kohdan kanssa ei voida arvioida abstraktisti, vaan tarkastelun kohteena on oltava kyseiset sopimusehdot. Voidakseen antaa kansalliselle tuomioistuimelle mahdollisimman hyödyllisen vastauksen yhteisöjen tuomioistuin käsittelee ainoastaan sisällöltään edellä kuvaillun kaltaisia sopimuksia.

15 Tällaisessa jakelufranchisejärjestelmässä yritys, joka on sijoittautunut markkinoille myyjänä ja kehittänyt tiettyjä kaupallisia menetelmiä, antaa itsenäisille kauppiaille korvausta vastaan mahdollisuuden sijoittua toisille markkinoille sen liiketunnusta ja menestyneitä kaupallisia menetelmiä käyttämällä. Kyseessä ei ole niinkään jakelutapa vaan pikemminkin asiantuntemuksen taloudellinen hyödyntäminen omaa pääomaa käyttämättä. Lisäksi järjestelmä tarjoaa sellaisille kauppiaille, joilla ei ole tarpeellista asiantuntemusta, menetelmiä, joita ne olisivat saaneet käyttöönsä vasta pitkien tutkimusten jälkeen, ja antaa näille mahdollisuuden hyötyä liiketunnuksen maineesta. Jakelufranchisesopimukset eroavat näin jakelusopimuksista ja sopimuksista, joilla sidotaan valtuutetut jälleenmyyjät valikoivan jakeluverkoston yhteyteen: näihin ei kuulu saman liiketunnuksen käyttö, samanlaisten kaupallisten menetelmien soveltaminen tai korvausten maksaminen vastikkeena saaduista eduista. Tällainen järjestelmä, joka tarjoaa franchisenantajalle mahdollisuuden hyötyä menestyksestään, ei sellaisenaan haittaa kilpailua. Jotta järjestelmä voisi toimia, on kahden edellytyksen täytyttävä.

16 Ensinnäkin franchisenantajan on pystyttävä välittämään taitotietonsa franchisensaajille ja tarjoamaan näille menetelmiensä soveltamiseksi tarpeellista apua ilman vaaraa siitä, että taitotieto tai apu epäsuorastikaan koituisi kilpailijoiden hyödyksi. Tämän riskin ehkäisemiseksi välttämättömät sopimusehdot eivät sen vuoksi ole 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kilpailun rajoituksia. Tämä koskee myös franchisensaajalle asetettua kieltoa avata sopimuksen voimassaoloaikana tai kohtuullisen ajanjakson aikana sen päättymisestä liikettä, jolla on sama tai samankaltainen tavoite, alueella, jolla se voisi kilpailla verkoston jäsenen kanssa. Sama koskee myös franchisensaajalle asetettua kieltoa luovuttaa liikettä ilman franchisenantajan suostumusta: sopimusehdolla pyritään välttämään taitotiedon tai avun välittyminen epäsuorasti kilpailijalle.

17 Toiseksi franchisenantajan on voitava toteuttaa toimenpiteitä liiketunnustaan kantavan verkon identiteetin ja maineen säilyttämiseksi. Tämän vuoksi sopimusehdot, joissa sovitaan tältä kannalta tarpeellisesta valvonnasta, eivät myöskään ole 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kilpailun rajoituksia.

18 Tämä koskee myös franchisensaajan velvoitetta soveltaa franchisenantajan kaupallisia menetelmiä ja hyödyntää tarjottua taitotietoa.

19 Tämä koskee myös franchisensaajan velvoitetta myydä sopimustavaroita ainoastaan franchisenantajan ohjeiden mukaan sisustetussa ja koristellussa liikehuoneistossa, minkä tarkoituksena on tiettyjen vaatimusten mukaisen yhdenmukaisen esillepanon takaaminen. Samat vaatimukset koskevat myös liikkeen sijaintia, jonka valinnalla myös on vaikutusta franchising-verkon maineeseen. Tämän vuoksi franchisensaaja ei voi siirtää liikettään toiseen paikkaan ilman franchisenantajan suostumusta.

20 Franchisensaajalle asetettu kielto luovuttaa sopimuksesta seuraavia oikeuksia ja velvoitteita ilman franchisenantajan suostumusta suojelee tämän oikeuksia valita vapaasti franchisensaajat, joiden ammatilliset valmiudet ovat edellytys franchising-verkon maineen perustamiselle ja säilyttämiselle.

21 Koska franchisenantaja valvoo franchisensaajan tarjoamaa valikoimaa, voivat asiakkaat saada jokaiselta franchisensaajalta samanlaatuisia tavaroita. Tietyissä tapauksissa, kuten muotitavaroissa, voi objektiivisten laatuvaatimusten asettaminen olla epäkäytännöllistä. Vaatimusten noudattamisen valvonta voi myös aiheuttaa suuria kuluja, jos franchisensaajia on suuri määrä. Sopimusehto, jonka mukaan franchisensaaja saa myydä ainoastaan franchisenantajan toimittamia tavaroita tai tämän valitsemien toimittajien tavaroita, voidaan tällaisissa olosuhteissa katsoa tarpeelliseksi verkoston maineen suojelulle. Siinä ei kuitenkaan saa kieltää franchisensaajaa hankkimasta tavaroita toisilta franchisensaajilta.

22 Lopuksi, koska mainonta auttaa määrittämään franchising-verkoston liiketunnuksen mielikuvan asiakkaille, on myös sopimusehto, joka edellyttää franchisensaajan mainonnalle franchisenantajan suostumusta, tarpeen verkoston identiteetin säilyttämiseksi, edellyttäen, että tällainen ehto koskee ainoastaan mainonnan luonnetta.

23 Toisaalta on korostettava, että tietyt sopimusehdot, jotka eivät ole tarpeen välitetyn taitotiedon suojelemiseksi tai verkoston identiteetin ja maineen säilyttämiseksi, ovat verkoston jäsenten välistä kilpailun rajoittamista.

Tällaisia ovat sopimusehdot, joilla markkinat jaetaan franchisenantajan ja franchisensaajan välillä tai franchisensaajien välillä tai jotka estävät näitä kilpailemasta keskenään hinnoilla.

24 Tämän osalta kansallisen tuomioistuimen on huomioitava sopimusehto, joka velvoittaa franchisensaajan myymään sopimuksessa tarkoitettuja tavaroita ainoastaan sopimuksessa määritetyssä paikassa. Tämä sopimusehto estää franchisensaajaa avaamasta toista liikettä. Kiellon tosiasiallinen ulottuvuus paljastuu, kun sitä tarkastellaan sen franchisenantajan velvoitteen yhteydessä, jonka mukaan tämä takaa franchisensaajalle yksinoikeuden liiketunnuksen käyttöön tietyllä alueella. Franchisensaajalle antamansa lupauksen noudattamiseksi franchisenantajan on sen lisäksi, että hän sitoutuu olemaan perustamatta itse liikettä samalle alueelle, myös vaadittava muilta franchisensaajilta sitoumusta olla avaamatta toista liikettä oman alueensa ulkopuolelle. Tämän kaltaisesta sopimusehtojen yhdistelmästä seuraa markkinoiden jakautuminen franchisenantajan ja franchisensaajan välillä tai franchisensaajien välillä, ja näin kilpailu rajoittuu verkoston sisällä. Kuten yhdistetyissä asioissa 56 ja 58/64, Consten ja Grundig, 13.7.1966 annetusta tuomiosta (Kok. 1966, s. 429) ilmenee, tällaiset rajoitukset ovat 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailun rajoittamista, kun ne koskevat hyvin tunnettua liiketunnusta. On tietenkin mahdollista, että mahdollinen franchisensaaja ei ottaisi riskiä liittyä ketjuun tekemällä omia investointeja, maksamalla suhteellisen kalliin osallistumismaksun ja sitoutumalla maksamaan merkittävän vuotuisen korvauksen, mikäli se ei voisi franchisenantajaa ja muita franchisensaajia vastaan annetun tietyn kilpailusuojan avulla olettaa, että liiketoiminta on kannattavaa. Tämä seikka on kuitenkin merkityksellinen ainoastaan tilanteessa, jossa tutkitaan sopimusta 85 artiklan 1 kohdan kannalta.

25 Vaikka sopimusehdot, jotka heikentävät franchisensaajan vapautta määrätä hintansa, ovat kilpailua rajoittavia, sama ei koske franchisenantajan franchisensaajille toimittamia ohjevähittäishintoja, kuitenkin sillä edellytyksellä, että franchisenantajan ja franchisensaajan välillä tai franchisensaajien välillä ei ole yhtenäistettyä menettelytapaa hintojen tosiasiallisessa soveltamisessa. Kansallisen tuomioistuimen on tarkastettava tämän edellytyksen täyttyminen.

26 Lopuksi on tarkennettava, että jakelufranchisesopimukset, jotka sisältävät sopimusehtoja, joiden seurauksena on markkinoiden jakaminen franchisenantajan ja franchisensaajan välillä tai franchisensaajien välillä, ovat joka tapauksessa omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vaikka ne tehtäisiinkin samaan jäsenvaltioon sijoittautuneiden yritysten välillä, koska niillä estetään franchisensaajia sijoittautumasta toiseen jäsenvaltioon.

27 Ottaen huomioon edellä esitetty on ensimmäiseen kysymykseen vastattava seuraavasti:

"1) Jakelufranchisesopimusten yhteensopivuutta 85 artiklan 1 kohdan kanssa on tarkasteltava ottaen huomioon sopimusten sisältämät sopimusehdot ja kyseinen taloudellinen asiayhteys.

2) Sopimusehdot, jotka ovat välttämättömiä sen estämiseksi, että franchisenantajan taitotieto tai apu eivät ole hyödyksi kilpailijoille, eivät ole 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailun rajoittamista.

3) Sopimusehdot, joissa sovitaan franchisenantajan liiketunnusta kantavan verkoston identiteetin ja maineen säilyttämisen kannalta tarpeellisesta valvonnasta, eivät myöskään ole 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailun rajoittamista.

4) Sopimusehdot, joissa markkinat jaetaan franchisenantajan ja franchisensaajan välillä tai franchisensaajien välillä, ovat 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailun rajoittamista.

5) Se, että franchisenantaja ilmoittaa franchisensaajalle ohjevähittäishintoja, ei ole kilpailun rajoittamista sillä ehdolla, että franchisenantajan ja franchisensaajan välillä tai franchisensaajien välillä ei ole yhdenmukaistettua menettelytapaa hintojen tosiasiallisessa soveltamisessa.

6) Jakelufranchisesopimukset, joissa on sopimusehtoja, joilla markkinat jaetaan franchisenantajan ja franchisensaajan välillä tai franchisensaajien välillä, ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan."

Toinen kysymys

28 Toisella kysymyksellä, joka esitettiin siinä tapauksessa, että vastaus ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä, pyritään selvittämään, sovelletaanko perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin yksinoikeussopimuksiin 22 päivänä maaliskuuta 1967 annettua komission asetusta N:o 67/67/ETY myös jakelufranchisesopimuksiin. Ottaen huomioon edellä esitetyt päätelmät, jotka koskevat markkinoiden jakamista franchisenantajan ja franchisensaajan tai franchisensaajien välillä koskevia sopimusehtoja,

kysymys on tietyiltä osin edelleen merkityksellinen, ja se on tämän vuoksi tutkittava.

29 Franchisenantaja Pronuptia de Paris'n mukaan yhteisöjen tuomioistuimen on vastattava kysymykseen myöntävästi. Sen mukaan asetusta N:o 67/67/ETY sovelletaan hankintaa ja toimituksia koskeviin yksinoikeussopimuksiin myös tapauksissa, joissa sopimukset koskevat lisäksi tavaramerkin tai muiden liiketunnusten käyttölupaa. Franchisesopimuksessa hankintaa ja toimituksia koskevista yksinoikeuksista seuraa myös etuja, jotka on esitetty asetuksen N:o 67/67/ETY johdanto-osan kuudennessa perustelukappaleessa. Muut kuin asetuksen N:o 67/67/ETY 2 artiklassa tarkoitetut sopimusehdot eivät ole esteenä poikkeuksen soveltamiselle, jos ne eivät rajoita kilpailua 85 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

30 Franchisensaaja Schillgalis väittää, että asetusta N:o 67/67/ETY ei voida soveltaa franchisesopimuksiin. Ensinnäkin asetus on laadittu komission sen hetkisen kokemuksen perusteella, joka kattoi ainoastaan yksinmyyntisopimukset. Toiseksi, franchisenantajalla on enemmän valtaa franchisensaajaan nähden kuin myyntiluvan antajalla myyntiluvan saajaan. Kolmanneksi franchisesopimuksista olennaisesti seuraava kilpailun rajoittaminen toteutuu myös horisontaalisella tasolla, koska franchisenantajalla on yleensä myös tytäryhtiöitä, joiden liiketoiminta toteutuu samalla tasolla kuin franchisensaajan.

31 Ranskan hallitus toteaa ainoastaan, ettei asetus N:o 67/67/ETY vaikuta soveltuvan tämän kaltaisiin sopimuksiin.

32 Komissio myöntää ensin, ettei sillä ole riittävää kokemusta franchisesopimuksen määrittämiseksi. Se lisää, että asetuksen N:o 67/67/ETY tarkoituksena ei ole poikkeuksen soveltaminen kilpailurajoituksiin, jotka sisältyvät liiketunnuksen, kauppanimen tai tavaramerkin käyttöä koskeviin sopimuksiin; taitotiedon välittäminen ja kaupallinen apu ovat franchisesopimusten olennainen osa. Jos tämänkaltaiseen lisenssisopimukseen sisältyy sopimuksia tavaroiden toimittamisesta jälleenmyyntiin ja toimitussopimukset voidaan erottaa lisenssisopimuksesta, voidaan asetusta N:o 67/67/ETY soveltaa myös toimitussopimuksiin, mikäli edellytykset täyttyvät. Yksinmyyjälle ei sellaisenaan voida asettaa muita kuin 1 artiklan 1 kohdassa ja 2 artiklan 1 kohdassa esitettyjä kilpailun rajoituksia. Sopimuksissa, joita Bundesgerichtshofin esittämät kysymykset koskevat, franchisesopimuksen sisältämästä sijaintia koskevasta sopimusehdosta seuraa tiivis yhteys franchisesopimuksen yksinmyyntiä koskevan ja lisenssiä koskevan osan välille, siten että niistä muodos-

tuu kokonaisuus, eikä ryhmäpoikkeusta voida soveltaa myöskään yksinmyyntiä koskevaan osaan sopimusta.

33 Tämän osalta on viitattava useisiin asetuksen N:o 67/67/ETY tekstinosiin. Ensinnäkin sellaisten sopimusten ryhmä, joihin ryhmäpoikkeusta voidaan soveltaa, määritetään toimitusta ja ostoa koskevien sitoumusten perusteella, jotka voivat olla vastavuoroisia, eikä suhteessa sellaisiin tekijöihin kuten liiketunnuksen käyttö, yhdenmukaisten kaupallisten menetelmien soveltaminen tai korvausten suorittaminen myönnetyistä eduista, jotka ovat ominaisia jakelufranchisesopimuksille. Toiseksi jo 2 artiklan sanamuodoista ilmenee, että siinä tarkoitetaan ainoastaan yksinmyyntisopimuksia, jotka, kuten edellä on jo esitetty, ovat luonteeltaan erilaisia kuin jakelufranchisesopimukset. Kolmanneksi samassa artiklassa luetellaan rajoitukset ja velvoitteet, joita yksinmyyjälle voidaan määrätä, mutta ei mainita toiselle sopimuspuolelle kuuluvia rajoituksia ja velvoitteita, kun taas jakelufranchisesopimuksen yhteydessä franchisenantajan velvoitteet, erityisesti taitotiedon välittäminen ja franchisensaajan auttaminen ovat erityisen merkittäviä. Neljänneksi 2 artiklan 2 kohdassa luetelluissa yksinmyyjän velvoitteissa ei mainita velvoitetta maksaa korvauksia eikä sopimusehtoa, joka takaisi verkoston identiteetin ja maineen säilyttämisen kannalta tarpeellisen valvonnan.

34 Tämän vuoksi on todettava, ettei asetusta N:o 67/67/ETY voida soveltaa tässä menettelyssä tutkittujen kaltaisiin jakelufranchisesopimuksiin.

Kolmas kysymys

35 Ottaen huomioon vastaukset kansallisen tuomioistuimen esittämään toiseen kysymykseen, ei kolmanteen kysymykseen ole tarvetta vastata.

Oikeudenkäyntikulut

36 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Ranskan hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Bundesgerichtshofin 15.5.1984 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1. a) **Jakelufranchisesopimusten yhteensopivuutta 85 artiklan 1 kohdan kanssa on tarkasteltava sopimusten sisältämien sopimusehtojen ja taloudellisen kontekstin osalta.**

   b) **Sopimusehdot, jotka ovat välttämättömiä sen estämiseksi, että franchisenantajan taitotieto tai apu eivät ole hyödyksi kilpailijoille, eivät ole 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailun rajoittamista.**

   c) **Sopimusehdot, joilla valvotaan franchisenantajan liiketunnusta kantavan verkoston ominaispiirteiden ja maineen säilyttämistä, eivät myöskään ole 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailun rajoittamista.**

   d) **Sopimusehdot, joissa markkinat jaetaan franchisenantajan ja franchisensaajan tai franchisensaajien välillä, ovat 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailun rajoittamista.**

   e) **Se, että franchisenantaja toimittaa tiedoksi franchisensaajalle ohjevähittäishintoja, ei ole kilpailun rajoittamista sillä ehdolla, että franchisenantajan ja franchisensaajan tai franchisensaajien välillä ei ole yhdenmukaistettua menettelytapaa hintojen tosiasiallisessa soveltamisessa.**

   f) **Jakelufranchisesopimukset, jotka sisältävät sopimusehtoja, joiden seurauksena on markkinoiden jakaminen franchisenantajan ja franchisensaajan tai franchisensaajien välillä, ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.**

2. **Asetusta N:o 67/67/ETY ei voida soveltaa tässä menettelyssä tutkittujen kaltaisiin jakelufranchisesopimuksiin.**

Mackenzie Stuart Everling Bahlmann

Joliet Koopmans Due Galmot

Julistettiin Luxemburgissa 28 päivänä tammikuuta 1986.

P. Heim
kirjaaja

A. J. Mackenzie Stuart
presidentti